

SILVAN OMERZU

...*in hoc lacrimarum valle*

Silvan Omerzu udružuje sve moguće scenske, likovne i teatarske elemente koji u sinestezijski, empatijski utječu na naša osjetila. Njegove su predstave, prostorni postavi ili izložbe vizualno i značenski cjelovito umjetničko djelo: estetski savršene i ujedno filozofski duboke. Dosad je prostore u kojima je uprizorio svoje predstave zamišljao sâm i nerijetko su njegove scene ostvarivale crkvenu atmosferu sa svim alegorijama i simbolima koji je označavaju. Događanja u njima podsjećala su na obrede kršćanskih ili poganskih kultova koji slave, zavjetuju, proklinju ili tjeraju bogove, vrage, anđele, demone, rođenje, život, spolnost i smrt. Zato se čini i više nego pogodnim što mu je ponuđena prilika da izlaže u crkvi u Kostanjevici.

Izazov je prihvatio spontano, više emocionalno nego racionalno, više nagonski nego proračunato. Posve sâm stupio je u tih prostor crkve nekadašnjega cistercitskog samostana u kojem se godinama odvijalo katoličko bogoslužje i oslušnuo – ušima i onim unutarnjim osjećajem („sa srcem i dušom“, kako bi to zvali u srednjem vijeku, kad je i nastala ta kostanjevička građevina). I što je na taj način mogao oslušnuti i osjetiti? Nekoć sveti prostor zadržtao je u ritmičkom odjeku s riječima naglašene melodije koja podsjeća na crkveni koralni pjev, možda antifonu. Sigurno je to bila pohvalna pjesma, ali koju su pjesmu pjevali toliko često da je njezina melodija, kao začarana, zauvijek ostala uhvaćena u kamenite dijelove crkvene arhitekture kako bi je senzibilni umjetnik prepoznao i reinterpretirao na svoj način?

Cistercitski red bio je predano posvećen Mariji. Ona je njihova čelnica iz XII. stoljeća, sv. Bernarda iz Clairvauxa, navodno došla i tako mu ucijepila ljubaznost, milostivost i razboritost. Djevicu su smatrali kraljicom jer je njezin sin bio kralj nebesa i samo ona, koja ga je rodila i pritom ostala nevina, a koju je on uzeo na nebesa, može kod njega ishoditi da i ostalim ljudima otvori nebeska vrata. U znak zahvalnosti za njezino ljubazno posredovanje kod Krista, braća su se odijevala u bijelo, boju njezine neokaljanosti, i diljem Europe gradila samostane i crkve posvećene njoj (i kostanjevička crkva bila je Santa Maria in Fontis) u kojima su svaki dan na večernji pjevali *Salve Regina* (*Zdravo, Kraljice*).

Pjesma je prvi put bila zapisana u jednom cistercitskom antifonariju 1140. godine, a već pet godina poslije propisali su je kao obvezni dio obreda u čast Marijina uzašašća. Postala je križarska himna

i ubrzo najomiljenija od svih svetih napjeva koje su najčešće izvodili u svim crkvama svijeta. I tako su se u masivnoj kostanjevičkoj crkvi tijekom stoljeća, iz dana u dan, izgovarali stihovi koji su opjevali Mariju kao kraljicu, Majku milosrđa, kao život, slast i ufanje naše, i molilo joj se da bude milostiva prema ljudima i da za njih posreduje kod sina svoga: *Salve Regina, Mater misericordiae, Vita dulcedo et spes nostra, salve... Eja ergo advocata nostra, illos tuos misericordes oculos ad nos converte*. Ali usred te ljubazne zahvalnice iznenada su se zaorile slavne riječi, toliko poznate da su ušle u razgovornu uporabu. Ujedno i toliko potresne da su pjesmu učinile melankoličnom, ako ne i zastrašujućom: *Ad te clamamus exsules filii Hevae. Ad te suspiramus gementes et flentes, in hac lacrimarum valle*. „K tebi vapijemo prognani sinovi Evini, k tebi uzdišemo tugujući i plačući u ovoj dolini suza“... čini se da nam to izgovaraju i suze koje simbolično kapaju s Omerzuovih figura postavljenih u Kostanjevici a koje su okrenute prema velikoj grobnici u prezbiteriju. Nema čovjeka koji nikad nije razmišljao o smrti i koji nije razvio o njoj filozofiju za vlastitu uporabu. Crkvi to nije bilo dovoljno: vjerniku nije naređivala da uživa u životu na ovom svijetu, naprotiv, mora trpjeti kako bi se iskupio za grijeh i tek nakon toga mu nudi nebesa. Ali ljudi se, usprkos obećanjima, boje smrti: istoga dana kada su u crkvi oplakivali svoj bijedni život, na groblju oko crkve proganjali su smrt veselim ludovanjem uz glazbu i pjevanje u neobuzdanom i grotesknom mrtvačkom plesu.

Jan Fabre zamislio je svoj kazališni komad „Povijest suza“ na činjenici da se 75% ljudskoga tijela sastoji od vode, te najvažnije tvari za preživljavanje, elementa u kojem je započeo život. Ona omogućuje tijelu da stvori sokove kako se ne bi isušilo, a istodobno povezuje tijelo s kišom s neba i s vodom iz mora i rijeka na Zemlji. Plima i oseka određuju tjelesni bioritam, raspoloženje, maniju i depresiju. Zato su suze znak očaja ali i radosti, najvećeg užitka i najgoreg psihičkog i fizičkog trpljenja, ponajprije straha od smrti i od tugovanja. U Omerzuovoj kostanjevičkoj instalaciji suze kapaju kao u klepsidri, vodenoj uri starih Grka, koji su joj dali prekrasno ime, jer doslovno znači „ona koja krade vodu“. Kapi koje padaju u donju posudu svojim odjekom prikazuju trenutke koje na Zemlji krademo vječnosti u kojoj nestajemo. Ujedno nam suze mjere ritam ovozemaljskoga života kojim tjeramo misao na smrt. Omerzuovi su se ljudi, poput lutaka koje povlače niti sudbine, zaustavili za nas „u toj dolini suza“, *in hac lacrimarum valle*, i u ritmu tih suza koje kaplju zagledali se tamo kamo odlazimo jedan za drugim; *hodie mihi, cras tibi...*

Jure Mikuž

Galerija Božidar Jakac – Kostanjevica na Krki

Lutke realizirali: Silvan Omerzu i Žiga Lebar

Fotografija: Žiga Koritnik

Biografija

Silvan Omerzu, rođen 1955. u Brestanici, nakon studija na Pedagoškoj akademiji u Ljubljani, dobio je stipendiju za studentski boravak u Pragu, gdje je završio specijalizaciju iz lutkarske scenografije i oblikovanja lutaka.

Izlagao je na četrdeset samostalnih, sudjelovao na šezdeset skupnih izložaba u zemlji i inozemstvu i bio je koautor trideset i dviju predstava.

U posljednje vrijeme bavi se i prostornim instalacijama, kao što su izložba *Suze* u crkvi nekadašnjega cistercitskog samostana u Kostanjevici (2006), u galerijama La Bellone u Bruxellesu (2007), u Kazamatima na Ljubljanskome gradu (2007. i 2010), izložba *Automati* u mariborskoj Kibeli (2008), a 2009. je u Međunarodnom grafičkom likovnom centru pripremio prostornu instalaciju *Okrugli stolovi*.

Za Slovensko mladinsko gledališće u Ljubljani režirao je predstavu *Kleist* (2006), *Kuću Marije Pomoćnice* Ivana Cankara (2008) i *Toranj Ive Svetine* (2011), a za ljubljansko Lutkarsko kazalište *Zabranjene ljubavi* (2009) prema motivima antičkih mitova. U svibnju 2012. režirao je u mariborskom Lutkarskom kazalištu predstavu *Salto mortale*, a u studenom 2013. u ljubljanskom Lutkarskom kazalištu *Ti loviš Saše Eržen*.

Cijelo vrijeme bavi se i ilustriranjem knjiga. Od 1994. do 2013. ilustrirao je sedamnaest knjiga za različite nakladnike. Istodobno je i stalni suradnik revija *Cicido* i *Ciciban*.

Za svoj rad primio je trinaest međunarodnih i dvanaest nagrada u Sloveniji, među kojima i Prešernovu nagradu.

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti
GLIPTOTEKA

SILVAN OMERZU

S U Z E

/kiparsko-lutkarska instalacija/

23. lipnja - 10. srpnja 2014.

Gliptoteka HAZU, Medvedgradska 2, Zagreb / Otvoreno: utorak-petak 11-19 sati, vikend 10 -14 sati

www.hazu.hr / gliptoteka@hazu.hr / Financijska potpora

